

Міністерство освіти України
Донецький державний університет
економіки і торгівлі

Спільний європейський проект
«Розповсюдження інновацій з економіки
сталого розвитку»

Торгівля і ринок України

Випуск 9
Том 2

Тематичний збірник наукових
праць з проблем торгівлі
і громадського харчування

Донецьк — 1999

Міністерство освіти України
Донецький державний університет
економіки і торгівлі

Спільний європейський проект
“Розповсюдження інновацій з економіки
сталого розвитку”

Торгівля і ринок України

Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і
громадського харчування

Випуск 9
Том 2

Донецьк –1999

ББК У9 (4Укр.)211.1 + У9(Укр.)42-21

Колектив авторів – учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції “Економіка сталого розвитку: погляд в ХХІ століття”

Торгівля і ринок України. Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування. Випуск 9. Том 2. / Відп. ред. І.В.Сорока – Донецьк: ДонДУЕТ, 1999. - 340с.

Редакційна колегія:

Сорока І.В., д.е.н.(відповід. редактор);
Садеков А.А., к.е.н.(заст.відп.редактора);
Донець Л.І., к.е.н.(відповід. секретар);
Аветісова А.О., к.е.н.
Амітан В.Н., д.е.н.;
Бакунов О.О., к.е.н.,
Балабанова Л.В., д.е.н.;
Білопольський М.Г., д.е.н.;
Брітченко Г.І., д.е.н.;

Горожанкіна М.Є., к.е.н.;
Макогон Ю.В., д.е.н.;
Омелянович Л.О., д.е.н.;
Крихтін Є.І., д.е.н.;
Сальников О.М., к.е.н.;
Семенов А.Г., д.е.н.
Сухарев П.М., к.е.н.,
Фінагін В.В., д.е.н.;
Чацкіс Ю.Д., к.е.н.;

Збірник розрахований на наукових та практичних працівників, керівників торговельних та інших галузевих підприємств, викладачів вищої школи, аспірантів, магістрантів, студентів.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Донецького державного університету економіки і торгівлі. Протокол № 9 від 24. 06. 99

Збірник входить до Переліку наукових видань, затвердженого ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт.
Бюлетень ВАК № 4 / 99р.

ISBN 966- 7634 - 06 X

© Донецький державний
університет економіки і торгівлі

Розділ IV. МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ

УДК 65.012.45 +007

МІСЦЕ КОМУНІКАЦІЇ У ПОНЯТІЙНОМУ АПАРАТІ СИСТЕМНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Геннадій Брітченко, Ігор Брітченко, Володимир Красько

У статті розглядаються питання взаємозв'язків понять системного дослідження. Особлива увага додається проблемі місця комунікації в його апараті.

Комунікація в понятійному апараті системного дослідження займає певне місце. Поставимо задачу з метою дати визначення комунікації в порівнянні з іншими, близькими їй поняттями, тому що тільки так можна глибше розкрити її суть. Що значить дати "визначення"? Це значить, перш за все, підвести дане поняття під інше, більш широке. Тому для систематизації понять з метою виявлення їх сутності і визначення в них місця комунікації побудуємо схему взаємозв'язків основних понять системного дослідження (рисунок 1).

В якості критеріальних понять, навколо яких згруповані інші поняття, прийняті "об'єкт (утворення)", "елементи і зв'язки (множина)" і "спосіб зв'язків (об'єднання)".

Вибір дають ці критеріальні поняття з врахуванням закономірностей зменшення ступеня абстракції. Так, визначивши стержневу сім'ю понять "події (ситуації) - організація - управління", можна відповідно виділити дві інших взаємозв'язаних сім'ї: "передумови - зв'язки - вибір" і "відомості (дані) - комунікація - інформація".

Критерій поняття "об'єкт (утворення)" характеризується найбільшою абстракцією, "елементи і зв'язки (множина)" - меншою абстракцією, а "спосіб зв'язків (об'єднання)" - найменшою. Аналогічна картина просліджується і в поняттях - сім'ях по горизонталі: "події (ситуації) - передумови - відомості", "організація - зв'язки - комунікація", "управління - вибір - інформація". Зв'язок цих понять сімей діалектичний.

Сутність всіх понять найбільш повно може бути розкрита по горизонталі (в рамках своєї сім'ї) і по вертикалі. Можливі і інші перерізи, наприклад, перехресні: "зв'язки - організація - управління", "комунікація - організація - управління" та ін.

Такий комплексний підхід до розгляду понятійного апарату системного дослідження дозволяє не тільки розкрити сутність самих понять, але і виявити закономірності їх співвідношення. Як бачимо, що проблема комунікації, яка нас цікавить, належить до другої сім'ї понять "зв'язки -

організація - комунікація" і знаходиться в області всіх способів розгляду - горизонтального, вертикального і перехресного.

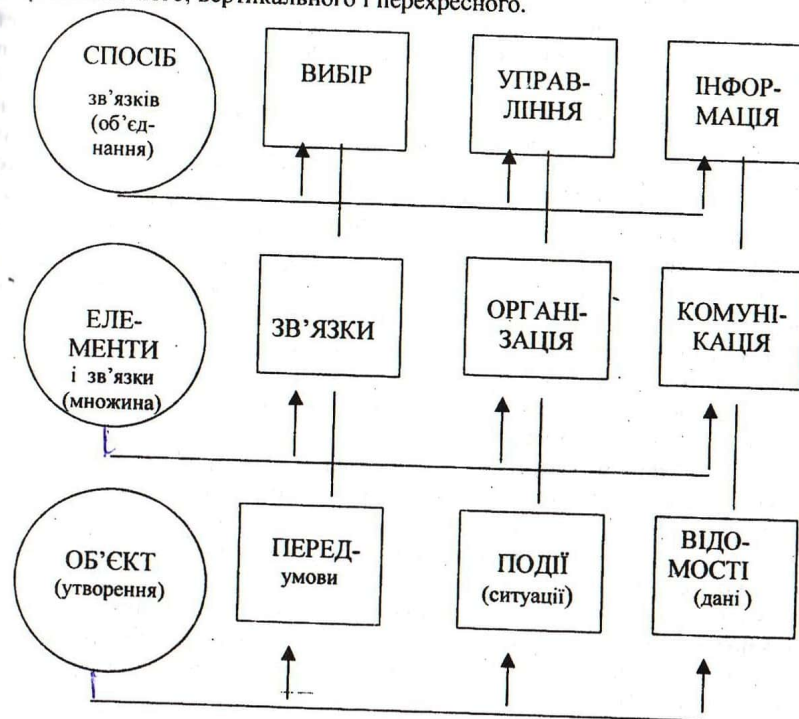

Рисунок 1. Схема взаємозв'язків понять системного дослідження

Комунікацію, яка займає проміжне положення між поняттями "відомості(дані)" і "інформація", можна розглядати в вузькому смислі як інформацію. К.Шеннон відмічає: "Інформація - це комунікація, зв'язок".

Під даними розуміють повідомлення, не співвіднесені до можливості їх використання. Якщо дослідник розпоряджається повідомленнями, які йому прийнятні, то дані несуть знання, означаючи його зв'язок з об'єктом. Ці знання і є комунікацією, тобто знання суб'єктом об'єкту. Але якщо знання корисні при прийнятті рішень, то вони являються інформацією.

В наведеній схемі під системою розуміють об'єкт (утворення), вміщуючий елементи і зв'язки, який характеризується способом зв'язків, що змінюються в часі і просторі. Інваріантною властивістю системи являється її відносна стійкість, змінний в часі і просторі спосіб внутрішніх зв'язків і відносин.

Структура системи визначає в певній мірі її властивості. Від їх мінливості залежить мінливість самої структури. Структурні аспекти системи відіграють цілком певну роль для її функціональних аспектів. Тому при

аналізі навіть простих об'єктів використовують поняття складної системи, досліджуючи, з однієї сторони, функції системи (все, що система робить, може робити, повинна робити), а з іншої сторони її схему (сукупність елементів, що приймають участь в реалізації функцій системи, і методи, по яким система діє).

В структурі як формі проявляється організація. Так як система - це організований об'єкт, необхідний в силу свого існування і змісту, то і організацію потрібно розглядати як її інваріантну властивість. В вузькому смислі організація - це структура конкретної системи, яка не змінюється в просторі і часі. В широкому смислі під організацією системи розуміють спосіб зв'язків, що змінюється в часі. Вона відрізняється оборотністю в протилежних напрямках, що дозволяє судити про пониження або підвищення організованості системи. Таким чином, структура тісно зв'язана з організацією системи. Але між ними існує відмінність. Якщо структура характеризує взаємозв'язки і співвідношення елементів системи, їх субординацію, то організація, виражає також взаємодію елементів, забезпечує їх функціонування і розвиток.

Таким чином структуру і організацію непотрібно ототожнювати. Організація одної і тої ж системи може залишатися незмінною, але між тим структура зазнає змін. Обов'язкова зміна організації системи являє собою не що інше, як зміну певних структур в часі. Організація системи може змінюватися в одному із двох взаємнопротилежних напрямків: руйнуватися (зниження рівня організації - процес дезорганізації) або зберігатися (підвищення рівня організації - процес покращення організації). Тому рівень організації системи необхідно розглядати у зв'язку зі зміною структури в часі (рівень організованості системи).

Організація і дезорганізація як протилежності характеризують направлену зміну відносин між системою і хаосом, порядком і безпорядком, визначеністю і невизначеністю, імовірністю і неімовірністю, різноманітністю і одноманітністю.

Різноманітність системи являється корелятором існуючої в ній інформації, що свідчить про зв'язок системи і організації, управління і інформації.

Система, переходячи в один із можливих своїх станів, тим самим робить вибір. Інформація ж ґрунтується на процесі вибору із якого-небудь кінцевого числа можливих виборів. Тому інформацію потрібно розглядати як результат вибору, знімаючий невизначеність. Інформація пов'язана з відображенням, без якого неможливо порівнювати стан системи. Порівнювати їх не можна, якщо відсутня різноманітність системи.

Інформація відображує зв'язки між об'єктами (системами) і являється їх властивістю. Вона циркулює між підсистемами системи як їх компонент, характеризує зв'язки між підсистемами і самою системою. Ці зв'язки використовуються в управлінні, так як ґрунтуються на передачі сигналів, які несуть повідомлення про ті або інші події (змінах стану об'єкту) від однієї

підсистеми або від підсистеми до системи. Таким чином, інформація являється властивістю системи, яка характеризує її зв'язки.

Інформаційні зв'язки можливі, якщо є джерело інформації, її отримувач і канал зв'язку між ними. Інформація існує тільки в комунікативній системі, включаючий три вказані підсистеми: "джерело", "отримувач", "канал". Відсутність якої-небудь із підсистем (джерела, отримувача або комунікативного каналу) означає і відсутність інформації. Немає інформації взагалі, а є цілком визначена, конкретна інформація в конкретній комунікативній системі, в якій підсистема "джерело" служить джерелом інформації лише остільки, оскільки існує підсистема "отримувач", по відношенню до якої підсистема "джерело" і являється джерелом інформації по відношенню підсистеми "джерело"; а підсистема "канал" служить комунікативним зв'язком в силу того, що підсистеми "джерело" і "отримувач" відповідно джерело і отримувач інформації.

Якщо вийти за межі системи, щоб отримати про неї інформацію, тоді можна говорити про нову комунікативну систему, для якої справедливе попереднє міркування. Але інформація тут інша, зовнішня по відношенню до тієї, внутрішньої, що належить першій комунікативній системі. Тому при дослідженні внутрішньої інформації необхідно враховувати особливості структури і організації системи.

Здатність сприймати інформацію залежить від організованості системи. Те, що передається, може бути або не бути інформацією в залежності від того, чи відповідає рівень організації отримувача інформації рівню отримуваної інформації. Однак це не означає, що організація і інформація тотожні. Організація як властивість системи характеризувати взаємозалежну поведінку її частин в рамках цілого являється властивістю як всієї системи, так і окремих її частин. А інформація як міра організації відрізняється від останньої тим, що не може бути мірою самої себе. Все ж організація і інформація при їх відмінності тісно взаємозв'язані як сторони одного і того ж явища.

За допомогою інформації можна прослідити зв'язок організації з управлінням. Процеси управління, як відомо, обумовлені наявністю інформації, її передачею і перетворенням. Без збереження інформації неможливо перевести систему з одного стану в інший, перевірити відповідність її стану умовам існування. Обізнана інформація від управляемого об'єкту надходить в управляючий. Останній передає інформацію управляемому об'єкту. Цей процес управління здається нескладним. Однак зв'язок між управляємим і управляючим об'єктами не такий простий. В широкому смислі зв'язок між ними потрібно розглядати як результат взаємного зменшення невизначеності. Зв'язок інформації і управління в цьому плані двосторонній. Не тільки інформація обумовлює управління, остання також справляє вплив на інформацію. Завдяки тільки управлінню, інформація і організація системи представляють собою єдине ціле. Накопичуючи або зберігаючи інформацію, тим самим підтримують або підвищують організованість системи.

Поняття інформації, організації і управління відносяться до необоротних змінюваних систем. Зміна організації підсистем комунікативної системи ("джерела", "отримувача", "каналу"), командної і обізнаної інформації, а також самого управління виявляється існували, існують і будуть існувати як і пов'язані з ними події (ситуації), стан системи.

Таким чином:

1. Розглядаючи у взаємозв'язку передумови, зв'язки, вибір, події (ситуації), організацію, управління, відомості (дані), комунікацію і інформацію як різні форми виявлення загальної властивості системи, можна до найбільш розвинутих віднести організацію, управління, зв'язки, вибір, інформацію і комунікацію.

2. Спеціально досліджувана нами організаційна комунікація (на схемі другий рівень: "зв'язки - організація - комунікація") являє собою інтерес як форма виявлення властивостей системи управління банками.

Література

1. Ансофф Р. Стратегическое управление: Пер. с англ. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Богданова А. Тектология (Всеобщая организационная наука). В 2-х кн. – М.: Экономика, 1969. – 655 с.

УДК 336.71: [336.763: 657.471]

КОНТРОЛЬ ЗА ВИТРАТАМИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Євген Бевз

В статті розглядаються питання контролю за витратами в комерційному банку, в особливості стосовно операцій банку на ринку цінних паперів. Пропонуються методологічні підходи до організації контролю витрат в системі управлінського обліку операцій комерційного банку з цінними паперами.

В сучасних умовах господарювання проблема налагодження управлінського обліку та контролю за витратами постає перед комерційними банками України особливо гостро. Це пов'язано із зниженням прибутковості, спреду та процентної маржі у вітчизняній банківській системі. За такої ситуації банки повинні зосередити свою увагу на побудові ефективної системи управлінського обліку, яка задовольняла б внутрішні потреби комерційного банку в процесі прийняття управлінських рішень.

Це стосується всіх банківських операцій, включаючи операції з цінними паперами.

Ринок цінних паперів в Україні лише формується. Хоча на сучасному етапі внаслідок загальної макроекономічної кризи розвиток фондового ринку уповільнився. Однак, варто сподіватися, що процеси приватизації та власних прибутків комерційні банки, як одні з головних операторів фондового ринку, будуть розширювати обсяги і напрямки своєї діяльності на цьому ринку. За таких умов виникає нагальна потреба в розробці методики управлінського обліку операцій з цінними паперами в комерційних банках України.

Одним із аспектів управлінського обліку є здійснення контролю за витратами комерційного банку, пов'язаних з проведенням операцій з цінними паперами.

Разом з плануванням, організацією, мотивацією, контроль - є однією з функцій управління. У багатьох людей слово "контроль" викликає негативні асоціації - обмеження, примусовість тощо. Але у дійсності контроль витрат - необхідний елемент менеджменту, без якого інші функції управління не можуть бути в повній мірі реалізовані. При цьому плани залишаються на папері і організація праці буде неефективною за умов відсутності мотивації.

Під контролем витрат не слід розуміти максимальне скорочення витрат за усіма елементами при здійсненні операцій на ринку цінних паперів, оскільки банку необхідно забезпечувати мінімальний стандарт обслуговування клієнтів, власний імідж, а непередумане скорочення витрат не буде сприяти реалізації цієї мети. Скоріше необхідно оптимізувати, раціоналізувати склад витрат, відмовившись від усього зайвого, що не вписується в стратегічну мету функціонування комерційного банку на ринку цінних паперів.

Основа контролю витрат починається із стратегічного планування, яке передбачає визначення стратегічного напрямку діяльності банку на ринку цінних паперів, запровадження технологічного ноу-хау, тобто нових продуктів, пов'язаних з операціями з цінними паперами, та наявності достатнього капіталу для реалізації цілей банку на фондовому ринку.

Необхідність здійснення контролю за витратами комерційного банку по операціям з цінними паперами обумовлена наступним.

Невизначеність. Під впливом багатьох випадкових факторів фактичні умови діяльності банку на ринку цінних паперів можуть суттєво відрізнятись від тих, що прогнозувалися. Тому, щоб визначити ступінь впливу таких змін і скоректувати дії банку, необхідним є спеціальний механізм, роль якого і виконує контроль витрат.

Можливе виникнення кризових ситуацій для банку вимагає розробку механізму своєчасного реагування на появу негативних тенденцій, що пов'язані як з кризовими явищами у середині банку, так і у зовнішньому середовищі. Такий механізм дозволяє своєчасно фіксувати помилки в плануванні і прогнозуванні витрат по операціям комерційного банку з цінними паперами.

Складність. В сучасних умовах більшість комерційних банків не виділяють діяльність на ринку цінних паперів в окремий профіт-центр, а тому досить важко оцінити ефективність її проведення.

Єрьоміна Людмила Оцінка закупівельного ризику в умовах маркетингової орієнтації підприємства.....	55
Жаболенко Марина, Оносов Микола Проблеми виробництва і збуту легкових автомобілів СІ Автозас DAEWOO та шляхи їх рішення.....	61
Мухамед Аввад Ахмед Альзіадат Маркетинг міжнародних торговельних зв'язків: роль зовнішніх факторів.....	66
Оліфіров Олександр, Пророчук Жанна Дослідження маркетингової діяльності в глобальних комп'ютерних мережах.....	71
Оносов Микола, Айяд Рїяд Абдулла Антар Роль ціни у комплексі маркетингу рибних товарів.....	79
Радкевич Лариса Маркетинг майбутнього: конкуренція як мотиваційна установка для фірм, діючих в умовах ринкової економіки.....	85
Сардак Олена Концепції ціноутворення у системі маркетингу.....	90
Сенішина Людмила Сегментування ринку: принципи та технологія впровадження.....	96
Сіменко Інна Аудит маркетингової діяльності як засіб забезпечення життєздатності бізнесу.....	101
Смерічевська Світлана Комерційна таємниця і маркетингові дослідження.....	106
Чернега Оксана, Кравцова Олена Управління конкурентоспроможністю вчора, сьогодні і завтра.....	111

Розділ IV. МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ

Брітченко Геннадій, Брітченко Ігор, Красько Володимир Місце комунікації в понятійному апараті системного дослідження.....	116
Бевз Євген Контроль за витратами в системі управлінського обліку операцій комерційного банку з цінними паперами.....	120
Воробйова Олена Діагностика практики підвищення кваліфікації персоналу в торговельних підприємствах Донбасу.....	124
Гасило Олена Діагностика економічної ефективності управління підприємством.....	129
Кендюхов Олександр Управління підприємством в умовах економічної трансформації.....	134
Кондаурова Інна Виробнича інфраструктура як об'єкт логістичної концепції управління підприємством.....	139
Крачковський Володимир Моделювання процесів регіонального управління.....	144
Лутай Алла Оцінка ефективності системи керування у підприємствах торгівлі міста Донецька.....	149
Пастухова Валентина Стратегічне планування діяльності підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища.....	154
Пеніна Галина, Пенін Олег, Дрібан Валерій Оцінювання економічних даних при моделюванні.....	160
Петренко Світлана Контролінг у системі інформаційних потоків підприємств.....	165
Пономарьов Володимир Забезпечення економічної безпеки підприємства як елемент у сучасного менеджменту.....	170

Наукове видання

ТОРГІВЛЯ І РИНОК УКРАЇНИ
Тематичний збірник наукових праць
з проблем торгівлі і громадського харчування
Випуск 9. Том 2

Розглядаються питання сучасної стратегії реформ у торгівлі, стабілізації економіки галузі і відновлення економічного зростання та поліпшення на цій основі добробуту людей. Висвітлюються питання щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємств, забезпечення інтеграції української економіки в структурі світового економічного простору.

Scientific publication
Trade and Market of Ukraine
Topical collection of research papers
on the issues of trade and public catering
Edition 9. Volume 2.

The problems of the present strategy of trade reforms, stabilization of economy in the branch, resumption of economic growth and people's well-being on the base are under consideration. The issues of increasing the investment attractiveness of enterprises, ensuring the Ukraine's economy integration into the world's economic environment structure are enlightened.

Відповідальний за випуск
Технічний редактор
Ст. редактор
Редактор
Комп'ютерна верстка

Л.І. Донець
В.Н. Бондар
Т.М. Єгорова
Л.В. Селікова
О.І. Шелудько

Підписано до друку 24.06.99
Формат 60x84/16 . Папір офсетний. Друк різнографія. Гарнітура "Таймс".
Умов.друк.арк. 21,2 Тираж 300 прим. Замовлення № 316

Адреса редакційної колегії збірника:
340050, Донецьк, вул. Щорса, 31
Донецький державний університет економіки і торгівлі
Тел. 93 – 31 – 34; 91 – 97 – 25